

7. "SME loans." Official website of the National Bank of Ukraine, 2020, /bank.gov.ua/files/Loans_MSE.xlsx. Accessed 9 Nov. 2020.
8. "Loans granted by deposit-taking corporations (excluding National Bank of Ukraine) to non-financial corporations, by size of business entity and maturity." Official website of the National Bank of Ukraine, 2020, bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xlsx. Accessed 9 Nov. 2020.
9. "Results of the week according to the program "Affordable loans 5-7-9%" results: 322 loan agreements for 820 million hryvnias." Government portal, 2020, www.kmu.gov.ua/news/pidsumki-tizhnya-za-rezultatami-programi-dostupni-krediti-5-7-9-322-kreditni-ugodi-na-820-miljoniv-griven Accessed 9 Nov.2020.
10. "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure for Providing Financial State Support to Micro-Entrepreneurship and Small Business Entities" January 24, 2020 № 28 with changes and additions." Government portal, 2020, zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#n16. Accessed 7 Nov. 2020.
11. "Financial results before taxation of large and medium enterprises by type of economic activity." State Statistics Service of Ukraine, 2020, www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_220_u.htm. Accessed 5 Nov. 2020.
12. "Anti-COVID-19 Fund." Ministry of Finance of Ukraine, 2020, www.mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433. Accessed 6 Nov.2020.

УДК 368.021:338.48

doi: 10.15330/apred.1.16.58-67

Чвортко Л.А., Вінницька О. А., Корнієнко Т. О.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів, обліку та економічної
безпеки,
вул. Садова, 2, м. Умань,
20300, Україна,
тел: +380976188989,
e-mail: luda_um@ukr.net

Анотація. Метою статті є визначення й узагальнення існуючих підходів до організації страхового захисту від ризиків у сфері туризму та обґрунтування перспектив його розвитку.

Під час дослідження були використані діалектичний та абстрактно-логічний методи, методи системного підходу, порівняння, спостереження, аналізу, синтезу, індукції, дедукції та ін.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, інформація Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, наукові публікації, інтернет-джерела.

Визначено сутність, види та значення страхування для забезпечення страхового захисту учасникам туристичного ринку. Обґрунтовано, що об'єктивна необхідність страхування у сфері туризму в Україні обумовлена не лише позитивною динамікою показників розвитку туристичної індустрії, а й урізноманітненням видів і форм ризиків, що супроводжують туристичну активність, та збільшенням кількості ризикоутворюючих факторів. Здійснено аналіз динаміки показників страхування медичних витрат, найбільшого сегменту на ринку

туристичного страхування в Україні. Визначено проблеми, що виникають при страхуванні туристичних ризиків, запропоновано шляхи їх розв'язання. З огляду на значимість туристичного сегмента страхового ринку для економіки країни та ситуацію, що склалася на тлі пандемії COVID-19, окреслено напрями розвитку туристичного страхування в Україні; обґрунтовано необхідність оптимізації асортиментного ряду, поліпшення якісних характеристик та конкурентоспроможності наявних, а також розробки нових страхових продуктів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретичних засад механізмів страхового захисту учасників туристичної діяльності, оцінці стану страхування ризиків вітчизняної туристичної сфери та обґрунтуванні напрямів підвищення його результативності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних висновків і практичних рекомендацій для подальшого розвитку страхування у туристичній галузі. Результати дослідження можуть бути корисними страховикам та суб'єктам туристичної індустрії для покращення показників їхньої діяльності.

Ключові слова: туризм, суб'єкти туристичної діяльності, туристичні потоки, туристичний ризик, туристичне страхування, страховий захист, медичне страхування, страхування медичних витрат.

Chvertko L. A., Vinnytska O. A., Korniienko T. O.

**STATE AND PROBLEMS OF TOURIST INSURANCE DEVELOPMENT IN
UKRAINE**

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical
University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance, Accounting and Economic
Security,
Sadova str., 2, Uman,
20300, Ukraine,
tel.: +380976188989,
e-mail: luda_um@ukr.net

Abstract. The purpose of the article is to determine and generalize the existing approaches to the organization of insurance coverage against risks in the field of tourism and to substantiate the prospects for its development.

In the course of the study, dialectical and abstract-logical methods, methods of the systems approach, comparison, observation, analysis, synthesis, induction, deduction, etc.

The information base of the study is legislative and regulatory acts, information from the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets, scientific publications, Internet sources.

The essence, types and value of insurance for providing insurance coverage for participants in the tourism market have been determined. It has been substantiated that the objective need for insurance in the field of tourism in Ukraine is due not only to the positive dynamics of the development indicators of the tourism industry, but also to the variety of types and forms of risks that accompany tourism activity, and an increase in the number of risky-creating factors. The analysis of the dynamics of indicators of medical expenses insurance, the largest segment of the travel insurance market in Ukraine, is carried out. The problems arising in the insurance of tourist risks are determined, the ways of their solution are proposed. Taking into account the importance of the tourism segment of the insurance market for the country's economy and the situation that has developed against the background of the COVID-19 pandemic, the directions for the development of travel insurance in Ukraine have been determined; the need to optimize the assortment range, improve the quality

characteristics and competitiveness of existing ones, as well as develop new insurance products has been substantiated.

The scientific novelty of the research lies in improving the theoretical foundations of insurance protection mechanisms for participants in tourism activities, assessing the state of insurance of risks in the domestic tourism sector and substantiating directions for increasing its effectiveness.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using theoretical conclusions and practical recommendations for the further development of insurance in the tourism industry. The research results can be useful for insurers and tourism industry actors to improve their performance.

Keywords: tourism, subjects of tourism activities, tourist flows, tourist risk, travel insurance, insurance coverage, medical expenses insurance.

Вступ. У сучасному світовому господарстві туризм впевнено утримує провідні позиції, а розвиток туристичної діяльності відіграє значну соціальну й економічну роль.

Ефективність функціонування туристичного бізнесу пов'язана з реалізацією ідеї про необхідність координації дії всіх підприємств, що беруть участь у створенні туристичного продукту та послуг, налагодженні партнерських відносин між цими підприємствами, об'єднанні технологічно пов'язаних підприємств, пошук суміжних і підтримуючих підприємств для покращення інфраструктури, укладання угод про співпрацю [5, с. 163]. При цьому успішність функціонування туристичної індустрії значною мірою визначається ефективністю використання механізмів страхового захисту споживачів туристичних послуг та суб'єктів туристичної діяльності, адже ризик настання небажаних подій і їх негативних наслідків у туристичному бізнесі особливо великий.

Формування страхових відносин в туристичній сфері дозволяє реалізувати механізм страхового захисту ризиків як підприємств туризму, так і споживачів туристичного продукту.

Значний науковий внесок у вивчення проблем туристичного страхування та страхування загалом здійснили такі вітчизняні вчені, як Н. Ботвіна [2], Ю. Мельничук [18; 19], Г. Складар та І. Фисун [14], А. Супрун [16] та ін. Розробці теоретико-методологічних аспектів страхування як засобу управління туристичними ризиками присвячені наукові доробки Д. Абрамівної [1], О. Грабчук [3], В. Зайцевої [4], Н. Михайлової та В. Карцевої [6], О. Охріменко [8], О. Полуляхової [9] та ін.

Проте питання страхування ризиків суб'єктів туристичного ринку не втратили своєї актуальності. Глобальні процеси сучасного суспільного розвитку зумовлюють необхідність пошуку новітніх поглядів щодо визначення шляхів розвитку туристичного страхування.

Постановка завдання. Метою статті є визначення й узагальнення існуючих підходів до організації страхового захисту від ризиків у сфері туризму та обґрунтування перспектив його розвитку.

Під час дослідження були використані діалектичний та абстрактно-логічний методи, методи системного підходу, порівняння, спостереження, аналізу, синтезу, індукції, дедукції та ін.

Результати. Страхування як вид економічних відносин, котрі пов'язані із формуванням та використанням цільових грошових фондів, призначених для страхового захисту, є своєрідним механізмом передання ризику від одних суб'єктів іншим за відповідну плату.

Ринок страхування в кожній країні є індикатором економіки та сталого розвитку підприємництва. Ефективний сектор страхування надає значні вигоди домогосподарствам, підприємствам, комерційним діячам, державі та фінансовому сектору. За умов досягнення економічної стабільності та певного рівня добробуту

населення країни, страхування, задовольняючи бажання безпеки та забезпечуючи гарантований рівень доходу, може сприяти підвищенню якості життя – тоді розкривається бажання людини оздоровлюватись, подорожувати, відпочивати, тощо. Страхування дозволяє людям обирати, які ризики є прийнятними для них, а від яких вони б хотіли себе захистити.

Особливого значення набуває потреба в убезпеченні життя та здоров'я при туризмі, який стрімко набуває попиту в українському суспільстві. Страхування життя дає змогу забезпечити щоденний захист людини – як сьогодні, так і в майбутньому. Це призводить до виникнення двох ефектів – у держави з'являються додаткові довгострокові кошти, які забезпечують фінансування інвестиційних проєктів, що сприяє подальшому розвитку економіки країни; громадяни отримують страховий захист, накопичення на майбутні періоди, а відтак – захист інтересів людини як в межах країни, так і за її кордонами [19]. Якісне страхове забезпечення є гарантом спокою кожного, хто зібрався в туристичну подорож [2, с. 224].

Страхування в туризмі розглядають як систему фінансово-економічних відносин між страховими компаніями, суб'єктами туристичної діяльності та туристами з приводу задоволення інтересів і потреб кожного з них [13, с. 276]. Туристичне страхування, як і страхування в цілому, залежно від предмета страхування поділяють на: особисте страхування туристів, майнове страхування та страхування відповідальності туристів та туристичних організацій. На думку дослідників, специфічною рисою туристичного страхування є його комплексність. Досить рідко страхові пакети у сфері туризму можуть бути віднесені до однієї галузі страхування [3, с. 5].

Україна, як показують дослідження, демонструє позитивну динаміку рівня інтеграції страхового та туристичного ринків [1, с. 48]. Зокрема, незважаючи на економічну нестабільність, показники туристичної діяльності у нашій країні зростають з кожним роком. Згідно з даними офіційної статистики, в Україні зростає кількість суб'єктів туристичної діяльності. Мережа суб'єктів туристичної діяльності – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2018 р. становила 4293 одиниці, що на 824 одиниці більше, ніж у 2017 р. У 2018 р. до місцевих бюджетів від сплати туристичного збору надійшло 90,7 млн грн, що на 29,2% більше, ніж у 2017 р. У 2014–2018 рр. середньорічний темп приросту обсягу надходжень від сплати цього збору склав 38,3%. Спостерігається позитивна динаміка щодо сплати податкових платежів до Державного бюджету України підприємствами, що здійснюють туристичну діяльність, – у 2014–2018 рр. обсяги таких платежів зросли майже у 3,2 рази. У 2018 р. сума податків від юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які здійснюють туристичну діяльність, склала 4,2 млрд грн, або на 20,7% перевищує показник попереднього року. При цьому обсяг платежів від юридичних осіб збільшився на 19,2%, а від фізичних осіб-підприємців – на 38,1%.

Тенденцією до зростання характеризуються показники кількості подорожуючих, які здійснювали поїздки скориставшись послугами туристичних підприємств. За період з 2014 р. по 2018 р. середньорічний темп приросту кількості туристів, обслугованих туристичними операторами та агентами дорівнює 17,1%.

У 2014–2018 рр. має місце перевищення темпів зростання кількості виїзних туристів над в'їзними. Зокрема, виїзний туристичний потік зріс за цей період більше як в 1,2 разу: з 22,4 млн осіб у 2014 р. до 27,8 млн осіб у 2018 р., тоді як в'їзний потік туристів лише в 1,09 разу: з 13,0 млн осіб у 2014 р. до 14,2 млн осіб у 2018 р.

Зміни в структурі туристичних потоків є результатом просування України на міжнародному туристичному ринку; значного збільшення кількості закордонних поїздок, здійснюваних українцями; збільшення пропозицій прямого й бюджетного авіасполучення; візової лібералізації тощо. Суттєвий вплив на активізацію туристичних

поїздок має безвізовий режим між Україною та країнами ЄС, що запроваджений з 11 червня 2017 р.

Туристичне страхування відіграє роль своєрідного гаранта на міжнародній арені шляхом забезпечення відшкодування матеріальної та моральної шкоди застрахованим особам, зменшення нещасних випадків та смертності туристів, стимулювання здійснення превентивних заходів настання страхових випадків, підвищення безпеки туристичної діяльності [9, с. 25].

Тенденція збільшення туристичних потоків дає можливість для розвитку страхової галузі країни на туристичному ринку. Однак, слід зазначити, що в Україні, на відміну від високорозвинених країн світу, зазначений вид страхування ще не набув належного розвитку.

Система послуг щодо забезпечення страхового захисту від ризикових ситуацій під час туристичної подорожі досить складна. Це пов'язано з неоднорідністю ймовірних негативних подій, які можуть трапитися у певний час або за певних обставин. Такі послуги охоплюють страхування життя та здоров'я туриста, його майна та відповідальності тощо. Майнове страхування туристів передбачає страхування як предметів особистого користування (кінокамери, фотоапарати, одяг тощо), які турист (страхувальник) та члени його родини (якщо це сімейний туризм і члени сім'ї вважаються «застрахованими») мають при собі чи перевозять на транспортних засобах, так і туристичного майна (спортивного, гірськолижного, для водних прогулянок тощо) [2, с. 223].

Специфічними видами страхування туристських ризиків є страхування на випадок затримки транспорту, поганої погоди під час перебування застрахованих осіб на відпочинку, а також ненадання або неналежне надання послуг, зазначених у туристичній путівці тощо. Вагоме місце у страховому захисті туристів посідає обов'язкове страхування від нещасних випадків на транспорті – цей вид страхування передбачений як чинним законодавством України, так і законодавством зарубіжних країн. У міжнародній страховій діяльності значна увага відводиться страхуванню подорожей за кордоном.

В Україні обов'язковість страхування громадян, які виїжджають за кордон, закріплено Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України». Зокрема, у ст. 9 цього закону зазначено: «З метою створення умов, що гарантують відшкодування громадянину України витрат, пов'язаних з надзвичайними обставинами під час перебування за кордоном, громадянин України повинен бути застрахованим» [11]. Крім того, згідно зі ст. 16 Закону України «Про туризм» [12], обов'язковим є страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) при здійсненні туристичних поїздок.

Зауважимо, що термін «туризм», установлений цим законом, означає тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [10]. Отже, у разі придбання страхового полісу застрахованими особами стають як звичайні громадяни, так і працівники підприємств у відрядженні під час перебування за кордоном, які прирівнюються до туристів. Страхувальниками ж можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

До видів страхування відповідальності туристів, туристичних підприємств і перевізників туристів відносять: страхування відповідальності перед третіми особами за невиконання зобов'язань; страхування цивільної відповідальності за шкоду майну інших осіб; страхування для виїжджаючих на гірськолижні курорти особистої громадянської відповідальності; страхування відповідальності туроператора за

договором на туристичне обслуговування; страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів [6, с. 59].

В Україні туристичне страхування не виділяється в окремий вид, проте аналітики журналу «Insurance TOP», де публікуються підсумки роботи страховиків України, під час формування рейтингу страхових компаній напрямок «туризм» розглядають як один з головних. При цьому фахівці оцінюють показники роботи страхових компаній за таким видом страхування, як добровільне страхування медичних витрат. Основний зміст зазначеного виду страхування — це компенсація медичних витрат, що можуть виникнути в закордонній поїздці внаслідок раптового захворювання або нещасного випадку.

Страхування медичних витрат користується попитом і активно пропонується вітчизняними страховими компаніями. Аналіз показників розвитку цього виду страхування показує їхню позитивну динаміку. Зокрема, у 2018 р. порівняно з 2014 р. кількість укладених договорів страхування медичних витрат зростає в 1,9 разу, причому в останні роки темпи зростання прискорилися. Протягом 2018 р. кількість укладених договорів страхування медичних витрат зростає на 850,2 тис. одиниць (або на 23,5%) (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості договорів страхування медичних витрат, укладених у 2014–2018 рр., одиниць*

Fig. 1. Dynamics of the number of medical insurance contracts concluded in 2014–2018, units

*Джерело: розроблено авторами за даними [7].

З даних, представлених на рис. 1, видно, що понад 90% договорів страхування медичних витрат укладено з фізичними особами. Саме активність цієї категорії страхувальників, головним чином, визначала позитивні зміни показників розвитку ринку туристичного страхування. У 2014–2018 рр. середньорічний темп приросту кількості договорів, укладених зі страхувальниками-фізичними особами дорівнює 18,2%, тоді як зі страхувальниками-юридичними особами близько 10%.

Впродовж 2018 р. на ринку страхування медичних витрат було зібрано майже 1,1 млрд грн страхових премій, що на 31,1% більше, ніж у 2017 р., та в 3,4 рази перевищує аналогічний показник 2014 р. Хоча темпи зростання обсягу страхових надходжень на кінець аналізованого періоду істотно знизилися (у 2015 р. – 45,9%, у 2016 р. – 43,1%, у 2017 р. – 24,1%, у 2018 р. – 34,9%), його питома вага у загальному обсязі чистих страхових премій по страховому ринку дещо зростає з 2,3% у 2014 р. до 3,2% у 2018 р.

Після 2013 р. склалася й тенденція до зростання обсягів страхових виплат за договорами страхування медичних витрат. Щоправда темпи приросту цього показника

з кожним роком уповільнюються: у 2015 р. – 52,3%, у 2016 р. – 27,8%, у 2017 р. – 20,9%, у 2018 р. – 19,2%.

Отже, туристичне страхування в Україні розвивається паралельно із інтенсифікацією туристичної індустрії. В Україні спостерігається позитивна динаміка розвитку страхування туристичних ризиків і зміцнення його ролі у соціальному захисті суспільства. Проте інституційні та функціональні характеристики вітчизняного ринку страхування у сфері туризму в цілому не відповідають реальним потребам держави та європейським стандартам.

Ситуація зі страхуванням у туризмі в Україні ускладнюється через низьку довіру населення до фінансових установ, недостатню увагу до цієї сфери страхових відносин з боку державних органів, його нормативно-правова база та організаційно-економічне забезпечення все ще залишаються недосконалими. До того ж важливою проблемою, що стримує розвиток страхування у туристичній сфері є низька інформаційна культура туристів, власників та працівників туристичних підприємств. У громадській свідомості переважає формальний підхід до туристичного страхування [17]. Більшість українців не бачить необхідності в страхуванні власного життя і здоров'я, чи життя і здоров'я своїх близьких, і робить це тільки у випадках крайньої необхідності, коли цього вимагає ситуація. На думку дослідників, значна частина «неорганізованих» туристів з України не дбають про свій страховий захист, а кількість таких туристів в останні роки, зважаючи на можливість безперешкодно здійснювати короткотермінові подорожі до цілого ряду країн, невпинно зростає. Особливо це стосується, так званих, бюджетних подорожей Європою. Однак, заощаджуючи на страхуванні, туристи позбавляють себе страхового захисту від різного роду небезпек.

Варто зауважити, що потенціал страхування, в тому числі й у сфері туризму, може бути реалізовано лише за умови економічного зростання країни, основним показником якого є збільшення ВВП на душу населення. На жаль, в Україні недостатньо уваги приділяється соціальній складовій економічного розвитку, що призводить до зниження життєвого рівня населення, а недостатня платоспроможність населення – до зниження попиту на страхові продукти. Зокрема, показники розвитку галузі особистого страхування в країні є вкрай низькими. Безсумнівно, що повноцінна система особистого страхування дасть змогу захистити особу або її родину від економічної дестабілізації внаслідок смерті страхувальника та створить підґрунтя для повноцінної життєдіяльності кожної людини у разі настання обумовленої у страховому договорі події, включаючи ризики пов'язані з туризмом, хворобою чи травматизмом [18].

Гадаємо, слушною є думка дослідників, що в недалекому майбутньому поряд з такими популярними видами страхування туристських ризиків, як медичне страхування та страхування від нещасного випадку, відбуватиметься зростання попиту на страхування фінансових ризиків туристів [4, с. 338].

Нині розвиток туристичного страхування в Україні та світі великою мірою визначається пандемією COVID 19. Адже поширення коронавірусу має суттєвий вплив на економіку й спричинює безпрецедентне падіння показників ВВП, та, на думку аналітиків, призведе до глобального зниження попиту на страхування [15, с. 4].

Водночас, усвідомлення необхідності убезпечення від ймовірних втрат через непередбачувані наслідки, що викликані коронавірусом, спонукатиме учасників туристичного ринку до збільшення витрат на страховий захист своїх майнових інтересів. На наш погляд, в умовах, що склалися, в туристичному сегменті страхового ринку більш затребуваними стануть поліси страхування ризиків скасування масових заходів, поліси страхування відповідальності туроператорів, поліси страхування скасування поїздки, які надають мандрівникам відшкодування понесених витрат у разі її скасування, наприклад, через раптове захворювання, тощо.

Атмосфера зростаючої невизначеності спонукає страховиків до розробки таких страхових продуктів, які даватимуть змогу забезпечити страхувальників та застрахованих адекватним захистом від ризиків зараження коронавірусом. У найближчій перспективі особливу увагу буде зосереджено на дії страхового покриття на випадок зараження вірусом COVID-19, а також доцільності його розширення. На думку фахівців, швидше за все, вірус не стане винятком зі стандартних полісів страхування від нещасного випадку і полісів страхування життя [15, с. 4]. Проте поліс добровільного медичного страхування може не спрацювати через виключення особливо небезпечних вірусних інфекцій з покриття, а також у зв'язку з вимогами щодо необхідної ізоляції застрахованої особи в спеціально пристосованих для цих цілей медичних установах.

В умовах посилення нестабільності зовнішнього середовища надання комплексних страхових послуг у сфері страхування туристів і діяльності підприємств туристичного, ресторанного і готельного бізнесу й надалі залишається одним із напрямів забезпечення високого рівня стійкості страхових операцій [16, с. 85-86].

Успішний розвиток системи туристичного страхування потребує вивчення закордонного досвіду у сфері страхування та використання кращих його практик в Україні. Зважена тарифна політика страховиків та забезпечення системи гарантування страхових виплат за договорами страхування, запровадження обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів туристичного господарювання перед клієнтами, зростання рівня економічного розвитку країни сприятимуть підвищенню мотивації суб'єктів туристичного ринку до сфери страхування туристичних ризиків та зміцненню позицій нашої країни на ринку міжнародного туризму.

Висновки. Зростання туристичної активності в Україні обумовлює необхідність оптимізації асортиментного ряду, поліпшення якісних характеристик та конкурентоспроможності наявних, а також розробки нових страхових продуктів. Зміна якісної складової страхових продуктів дозволить страховикам на належному рівні виконувати свої зобов'язання, а туристичним організаціям – забезпечити належну безпеку туристів. Такий взаємний вплив і розширення напрямків співпраці сприятиме розвитку як туристичного, так і страхового ринків країни.

1. Абрамітова Д. Р. Науково-методичний підхід до оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 44-48.
2. Ботвіна Н. О. Фінансові аспекти розвитку страхування туристичних ризиків. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 21(1). С. 220-224.
3. Грабчук О. М. Страхові ризики у сфері страхування туризму. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія : Економіка. 2015. Т. 23, вип. 9(1). С. 3-8.
4. Зайцева В.М. Шляхи вдосконалення систем страхування в туризмі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. № 10. С. 335-338.
5. Кирилюк І. М. Туристичний кластер як напрям економічного зростання регіону. *Формування і розвиток регіонального туристично-рекреаційного комплексу* : колективна монографія / за ред. І. М. Поворознюк. Умань, 2019. С. 159–178.
6. Михайлова Н. В., Карцева В. В. Особливості страхування відповідальності в туристичному бізнесі. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 5.2. С. 57-60.
7. Огляд страхового ринку. *Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг*. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html> (дата звернення: 17.09.2020 р.)
8. Охрименко О. В. Туристичний сегмент страхового ринку України: сучасні тенденції та технології розвитку: монографія. К. : Інститут демографії та соціальних досліджень, 2008. 502 с.
9. Полуляхова О. О. Теоретичні аспекти дослідження послуг зі страхування туристичної діяльності. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 4. С. 21-25.

10. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 959. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-p> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
11. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3857-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3857-12> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
12. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
13. Рібун Н. В. Особливості ринку страхування у сфері туризму. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2014. Вип. 24.2. С. 274–281.
14. Скляр Г. П., Фисун І. В. Страхування і перестраховання ризиків суб'єктів зеленого туризму як необхідна умова його розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Сер. : Економічні науки. 2012. № 4. С. 251-257.
15. Страхування і пандемія. Про що повинні задуматися страховики і перестраховики? *Insurance TOP* 2020. 2(70). С. 4-5. URL: <https://forinsurer.com/files/file00677.pdf> (дата звернення: 09.11.2020 р.)
16. Супрун А. А. Впровадження страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу як фактор підвищення фінансової надійності страхових компаній. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ*. 2013. № 2. С. 79-85.
17. Чвертко Л. А., Демченко Т. А. Страхування туристичних ризиків: проблеми теорії та практики. *Економічні горизонти*. 2018. № 1(4). С. 67–75.
18. Melnychuk Yu. M., Shkolenko O. B., Vinnytska O. A., Korniienko. T. O. Features of the assessment of the financial condition of life insurance companies in an independent region: priorities for insurance business and clients. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020, Is. 1, № 32, с. 147-157.
19. Melnychuk Yu., Chvertko L. A., Korniienko T. A., Vinnytska O. A., Garmatiuk O. V. Analysis of the factors influencing the market of insurance services in life insurance. *TEM Journal*. 2019. Vol.8. Is.1. p. 201-206.

References

1. Abramitova, D.R. "Scientific and methodological approach to assessing the level of integration of insurance and tourism markets." *Investments: practice and experience*, no.3, 2015, pp. 44–48.
2. Botvina N.O. "Financial aspects of tourism risk insurance." *Economic analysis*, vol. 21 (1), 2015, pp. 220-224.
3. Grabchuk, O.M. "Insurance risks in the field of tourism insurance." *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Economics*, issue 9 (1), vol. 23, 2015, pp. 3-8.
4. Zaitseva, V.M. "Ways to improve insurance systems in tourism." *Global and national economic problems*, issue 10, 2016, pp. 335–338.
5. Kyryliuk, I.M. "Tourism cluster as a direction of economic growth of the region." *Formation and development of the regional tourist and recreational complex: a collective monograph*, ed. I.M. Povoroznyuk, 2019, pp. 159–178.
6. Mykhailova, N.V., and V.V. Kartseva. "Features of liability insurance in the tourism business." *Scientific Bulletin of Mykolayiv State University named after V.O. Sukhomlynsky. Series: Economic Sciences*, issue 5.2, 2014, pp. 57-60.
7. "Review of the insurance market." National Commission for State Regulation of Financial Services Markets, www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html. Accessed 17 Sept. 2020.
8. Okhrimenko, O.V. *Tourist segment of the insurance market of Ukraine: modern trends and technologies of development: monograph*, Institute of Demography and Social Research, 2008.
9. Poluliakhova, O.O. "Theoretical aspects of research of tourist insurance services." *Problems and prospects of entrepreneurship development*, no. 4, 2015, pp. 21–25.
10. On approval of the Regulations on compulsory personal insurance against accidents on transport: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 14, 1996 № 959. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-96-p. Accessed 10 Nov. 2020.
11. On the procedure for leaving Ukraine and entering Ukraine for citizens of Ukraine: Law of Ukraine dated January 21, 1994 № 3857-XII. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3857-12. Accessed 10 Nov. 2020.
12. On tourism: Law of Ukraine of 15.09.1995 № 324/95-VR. Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. Accessed 11 Nov. 2020.
13. Ribun, N.V. "Features of the insurance market in the field of tourism." *Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*, issue 24.2, 2014, pp. 274–281.

14. Skliar, G.P., and I.V. Fysun "Insurance and reinsurance of risks of green tourism entities as a necessary condition for its development." *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Ser. : Economic sciences*, no.4, 2012, pp. 251–257.
15. "Insurance and pandemic. What should insurers and reinsurers think about?" *Insurance TOP*, no.2 (70), 2020, pp. 4-5, forinsurer.com/files/file00677.pdf. Accessed 9 Nov. 2020.
16. Suprun, A.A. "Introduction of insurance of tourist, hotel and restaurant business as a factor of increase of financial reliability of insurance companies." *Bulletin of the Kryvyi Rih Economic Institute of the Kyiv National University*, no. 2, 2013, pp. 79–85.
17. Chvertko, L.A., and T.A.Demchenko "Insurance of tourist risks: problems of theory and practice." *Economic horizons*, no. 1 (4), 2018, pp. 67–75.
18. Melnychuk, Yu. M., Shkolenko, O.B., Vinnytska, O.A., and T. O. Korniienko. "Features of the assessment of the financial condition of life insurance companies in an independent region: priorities for insurance business and clients." *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, issue 1, no. 32, 2020, pp. 147-157.
19. Melnychuk, Yu., Chvertko, L. A., Korniienko, T. A., Vinnytska, O. A., and O. V. Garmatiuk "Analysis of the factors influencing the market of insurance services in life insurance." *TEM Journal*, vol.8, Is.1, 2019, pp. 201-206.

УДК 336.717.3

doi: 10.15330/apred.1.16.67-74

Дятлова Ю.В.

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ

Донецький державний університет управління,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів та обліку,
вул. Карпінського, 58, Маріуполь,
87513, Україна,
тел.: 0500471466,
e-mail: yuliyadyatlova25@gmail.com

Анотація. Сучасний розвиток банківського сектору України відбувається в умовах жорсткої конкуренції вітчизняних банків з іноземними банками, які активно використовують інструменти інтерналізації як конкурентні переваги на українському фінансовому ринку. Актуальність дослідження таких умов розвитку банківського сектору та необхідність розроблення методичного підходу до їх оцінювання зумовили мету даної статті. У дослідженні використано методи статистичного аналізу (для визначення тенденцій розвитку банківського сектору за певними показниками); математичного моделювання і розрахунковий (для визначення рівня конкурентної інтерналізації та інших показників), логічного узагальнення (для формулювання результатів і висновків).

Встановлено, що показники кількості присутніх на національному ринку іноземних банків та їх активів є недостатніми для характеристики умов розвитку вітчизняних банків. Запропоновано використовувати коефіцієнт конкурентної інтерналізації. Удосконалено методичний підхід до оцінювання розвитку банківського сектору в умовах конкурентної інтерналізації із застосуванням сукупності статичних і динамічних індикаторів, які використовуються в комплексі або як окремі та визначаються для країни відносно іншої країни або її банку за рік або інший період. Розрахунками доведено, що за станом впливу іноземних банків банківський сектор України може бути порівняний з країн Співдружності незалежних держав з банківським сектором Молдови, з країн-членів Європейського Союзу – з банківським